

RICARD BLASCO, INVESTIGADOR LITERARI*

Josep Iborra

Fa pena, però és així; quan els valencians, per raons del seu treball o professió, s'instal·len en un lloc o altre fora del seu País, solen oblidar-se de la seua terra d'una manera tan natural que, a pesar de la nostàlgia que de vegades diuen sentir i de l'amor que diuen tenir a la «terreta», s'hi han girat realment d'esquena. Vull dir que s'integren molt fàcilment i molt ràpidament en l'espai en què s'han afincat. En dir això pense, sobretot, no en el valencià normal i corrent, sinó en els valencians «intel·lectuals», en el sentit més ampli de la paraula; sobretot si s'han situat a Madrid. S'hi adapten d'una manera tan completa que el seu treball sense tenir en compte per a res el seu País. No hi compta per a ells.

Hi ha, clar, excepcions. Poques, però n'hi ha. Una d'elles, i molt notable, és la de Ricard Blasco. Molt jove encara, quan acabà la Guerra dels Tres Anys, se'n va anar a Madrid i encara hi és. Tant de temps allà, però, no l'ha portat, com en el cas general que acabe d'evocar, a oblidar-se del seu País. Perquè no solament no se n'ha oblidat, sinó que mai no ha deixat de mantenir un contacte amb les coses —amb la cultura, sobretot— dels valencians. Madrid no ha pogut amb ell, no l'ha pogut digerir i assimilar de cap manera. I és que ell, de fet, va i vé de Madrid a València sense parar. Sempre que pot, si més no. Per això no és rar que ens el trobem en moltes celebracions culturals que es fan aquí, i moltes vegades com a protagonista. Perquè aquest és el punt essencial: Ricard Blasco no és, naturalment, un pur nostàlgic del País, ni tampoc —que ja seria molt— una persona interessada a seguir-ne l'evolució social, cultural i política. Ell és un treballador,

---

(*) Aquest text és el que, bàsicament, va ser llegit a la llibreria «Tres i Quatre» el 28 de gener de 1987, per tal de presentar l'obra de Ricard Blasco, *El teatre al País Valencià durant la guerra civil (1936-1939)*, (2 vols., Curial, Barcelona, 1986).

un dels més obstinats treballadors, amb què comptem. Tant si és a Madrid com si és a València, sempre porta entre mans alguna investigació sobre temes, particularment, de la nostra història literària. Tot això s'ha traduït en una bona llista de títols —llibres i articles en revistes, enciclopèdies i obres col·lectives— de consulta inexcusable, obligada. Els seus estudis, en general, estan centrats en un període que va més o menys des del segle divuit fins la guerra (1936-1939). Que s'haja centrat en aquests anys té una gran importància, per dues raons fonamentals. En primer lloc, es tracta d'una etapa, en general, poc estudiada fins que Ricard Blasco ha començat a escarbar-la amb els seus treballs. Ha posat, així, a l'abast nostre materials de què no disposàvem o els ha estudiat en papers de síntesi. I encara caldria afegir-hi un altre resultat més, igualment positiu: que ha animat amb el seu exemple —i també amb el seu ajut personal— els joves investigadors per ampliar i multiplicar les recerques. En segon lloc, cal tenir en compte que aquest període en el qual es mou preferentment el treball de Ricard Blasco no és fàcil per les mateixes característiques de les fonts literàries a utilitzar. La nostra història literària a partir de la Decadència i passant per la pre-renaixença, la renaixença i la post-renaixença, és la d'una producció que es caracteritza, bàsicament, pel seu caràcter popular on trobem pocs llibres i moltes publicacions més fungibles, diríem, més efímeres, subliteràries o paraliteràries: goigs, col·loquis, llibrets de falles, revistes humorístiques d'aparició més o menys irregular i discontinua, calendaris, cançons, pamflets, sainets i llibrets de versos, etc. Tot plegat una massa considerable de papers i paperets que, naturalment, no podem judicar amb els barems de la literatura culta, però que té, com a subliteratura o paraliteratura un gran interès i molt divers: lingüístic, ideològic, sociològic, històric, antropològic i, en el seu nivell, «literari». No vam tenir en la major part d'aquest període res comparable —i això que tampoc no passava de temptativa ambiciosa— a la producció literària de la generació dels trenta. Els grans noms anteriors —pocs—, com Teodor Llorente o Escalante, es decantaven també, encara que amb més «altura», per la literatura popular. Aquesta manca d'escriptors amb una producció regular i de qualitat, ha fet que els estudiosos valencians s'hagen girat d'esquena a una producció que, d'entrada, era d'ingrata i fastigosa o fatigant lectura. De més a més, es tracta d'una producció materialment esparsa, mig destruïda per ser de consum popular i immediat, de difícil accés en les biblioteques, i «invisible» romandre soterrada físicament i perquè ni tan sols podem trobar-la ressenyada integralment en índexs bibliogràfics. Aquest panorama ha canviat bastant en els últims anys, i això ho devem en gran part al treball de Ricard Blasco que es va ficar en aquest món sense comptar amb guies, o amb una brúixola que li facilités

la recerca. Això vol dir que ha hagut de consumir moltes hores i respirar molta pols secular, per obrir-s'hi un camí, per buscar, escarbar i fitxar tot el que, de vegades amb sort, se li posava davant els ulls. Treball impagable, perquè la nostra història literària moderna passa en gran part per aquesta paperassa sulbalterna, oblidada i maltractada.

Ara no puc analitzar ni tan sols sumàriament l'aportació de Ricard Blasco en aquest sentit. Només, per memòria, recordarè obres com *La premsa al País Valencià, 1790-1983*, volum primer d'una dedicada a fer l'inventari de totes les revistes en valencià que figuren a les biblioteques del nostre país. Aquest instrument de treball d'una utilitat indiscutible va precedir per una llarga introducció amb el títol «Societat i comunicació al País Valencià», en la qual repassa les diferents formes de comunicació orals i escrites d'un període que allargant els límits històrics en què sol moure's va des del segle XIII fins al XVIII. En aquest important i llarg assaig, Blasco ens dona un repertori viu i interessant de mitjans de comunicació com ara el pasquí i la crida, el correu i el sermó, el cartell i el col·loqui, etc.

Un altre llibre seu, per citar un estudi paral·lel a l'anterior, però ja entre 1802 i 1938, està integrat per un ric aplec de cançons populars d'intenció política, *Poesia política valenciana*. Una altra línia de la producció popular valenciana que ha explorat amb insistència és la dels col·loquiers, cosa que l'havia de portar a la investigació del teatre valencià, bàsicament constituït pel «joguet còmic» o el sainet, que té en Escalante la seua expressió més vàlida.

Desgraciadament, com en tantes coses més, no comptem amb una història del teatre valencià, ni tan sols limitada al seu temps més ric en títols —l'època del sainet. Blasco ha treballat i treballa molt aquest camp. Crec que és un dels seus temes més apassionants com a investigador. La prova és que ja ens ha donat molts estudis solts sobre aquesta branca literària, tan típicament valenciana. Si consultem, per exemple, el seu llibre *Estudis sobre la literatura del País Valencià (1859-1936)* trobarem que el tema del teatre hi té un lloc molt relevant. Més encara, si llegim seguides les planes que hi dedica veurem que constitueixen ja un esquema de la història del teatre valencià —de la seua producció, característiques i problemes entre els anys cinquanta del segle dinou i els anys trenta del segle vint. Convertir aquesta síntesi esquemàtica, que podem endevinar clarament sobre la base d'articles i estudis, fóra una cosa que no li costaria gens a Ricard Blasco, perquè els seus coneixements sobre el tema li ho podrien permetre fàcilment.

De fet, aquesta història, ja ha començat a publicar-la. El que passa és que ha començat pel final —pel final del període en què sol treballar més sistemàticament i regularment. Em referesc als dos volums que li ha editat

Curial sobre *El teatre al País Valencià durant la guerra civil (1936-1939)*.

Ricard Blasco ens ha sorprés amb aquesta obra perquè els anys de la guerra civil fan, d'entrada, la impressió que hi havia ben poques coses a historiar pel que fa al teatre. Les circumstàncies, com sembla natural, no podien ser gens propícies per a aquest tipus de manifestacions. Tanmateix, Blasco ha necessitat dos densos volums per a demostrar que, ben al contrari, el teatre va tenir una gran importància durant aquests anys, no sols per la quantitat d'obres que es van representar sinó pels problemes que entorn al fet teatral es van plantejar, tots apassionants i interessantíssims.

Encara que el títol de l'obra es limita als anys de la guerra, cal aclarir que el primer volum comença amb una introducció en la qual trobem una nova síntesi, ara seguida i resumida, del teatre valencià des de la Dècada Moderada fins als anys trenta del segle següent. I que el segon volum es tanca amb un estudi sobre l'etapa de la postguerra. Ara bé, naturalment, el moll —una aportació novedosa— es troba en la part central amb dues seccions, una dedicada a «L'organització dels espectacles públics al País Valencià» i l'altra a «La programació del teatre valencià durant la guerra civil». Convé subratllar que Ricard Blasco no s'hi ha limitat a la ciutat de València, sinó que té en compte tot el País. I que, de més a més, no s'ha encarat només amb títols i autors, sinó que ha estudiat el fet teatral integralment, com a espectacle.

Si la primera perspectiva trenca amb el marc localista habitual, la segona li permet donar-nos un conjunt d'informacions interessantíssimes sobre la realitat concreta del teatre en aquells anys: organització de festivals en pro de les milícies, organitzats per partits, els sindicats o les falles; problemes de remuneració dels artistes; fiscalització i control per tal d'evitar els abusos que es feien en nom de les milícies; problemes d'atur; intents d'organitzar l'activitat teatral, tant pel que fa a la seua infraestructura com a la funció que se li volia donar —moral i revolucionària, etc.

Es tracta, doncs, d'un estudi històrico-sociològic en el sentit més ample de la paraula, que caldria adoptar també en les etapes anteriors del teatre valencià, ja que és el fet literari més directament vinculat a la societat, a un públic, amb la mediació d'empresaris, actors, crítics... A Blasco no se li escapa res d'essencial en la seua investigació. Per això ens presenta un quadre viu, animat i detallat d'uns anys de la vida teatral valenciana.

Això fa que esperem amb més ànsia que Blasco es decideisca a escriure una història completa del teatre valencià encara que fos amb monografies separades, com aquesta que ha dedicat al període 1936-1939.